

HANZE *tijd*LIJN

Spectaculaire opening van de Hanzelijn

12 -24 december 2012

2 mei 2011

Projectvoorstel van:

KoxCult, Ronald Kox
ronald@koxcult.nl

Aanleiding:

Op 12 december 2012 wordt de Hanzelijn geopend, een snelle treinverbinding van Zwolle, via Kampen, Dronten en Lelystad, met Amsterdam. Daarmee worden de Hanzesteden die in de 15e eeuw het handelsleven in Nederland domineerden via een nieuwe “Zuyderzeeroute” verbonden met het huidige economische centrum. Zwolle, Kampen en Lelystad verstevigen daarmee hun positie in de buitenring van de Randstad, Dronten krijgt zelfs voor het eerst een treinverbinding en daarmee nieuwe mogelijkheden. Dit zal voor een groei zorgen voor de steden aan de Hanzelijn, zowel in economisch opzicht als wat het aantal inwoners betreft. Zwolle en Kampen kennen daarbovenop na eeuwen een nieuwe Hanzeverbinding.

Korte omschrijving van het project:

In de bloeitijd van de Hanzesteden was Amsterdam nog niet de belangrijkste stad van de Nederlanden. Het Hanzeverbond zorgde voor economische voorspoed, waarbij de kracht lag in de letterlijke en figuurlijke verbinding en afspraken die er waren tussen die steden. De Zuyderzee was een belangrijk element in deze voorspoed omdat Kampen daardoor een belangrijke zeehaven was voor de noordelijke handelsroute naar Duitsland en Denemarken. Met het verzanden van de IJssel, en door oorlogen en maatschappelijke ontwikkelingen zijn steden als Zwolle en Kampen hun voorsprong kwijt geraakt aan andere steden, zoals Amsterdam. Het Hanzeverbond, dat overigens nog steeds bestaat, verloor haar kracht en moest aan betekenis inboeten.

De verbinding tussen Zwolle en Kampen (en de andere Hanzesteden) bestaat al sinds de dertiende eeuw en kenmerkt zich door de eeuwen heen als een “verbondenheid in concurrentie”. Door de Hanzelijn ontstaat niet alleen een nieuwe verbinding tussen deze twee eeuwenoude *concullega's*, maar ook met de jonge steden Dronten en Lelystad en met de eeuwenoude concurrent Amsterdam. De verwachting is dat deze verbinding in de toekomst nieuwe voorspoed zal brengen aan de steden langs de Hanzelijn: Dronten, Lelystad, Kampen en Zwolle. De steden komen in een nieuwe nabijheid te liggen van Amsterdam en de Randstad. De bijbehorende stations (“nieuwe havens”) zijn nieuw (Dronten, Kampen-Zuid) of worden vernieuwd (Zwolle, Lelystad).

Het project is een verbeelding van de nieuwe (Hanze)verbinding die ontstaat, de betekenis daarvan voor de toekomst, en de relatie tot het verleden. De start van het project is op 12 december 2012 bij de opening van de Hanzelijn. Het vormt het hart van de feestelijke opening, die duurt tot en met 24 december 2012, dus 12 dagen lang. Het project kent verschillende bewegingen door de tijd. Dit zal enerzijds statisch verbeeld worden door grote historische billboards die de routes markeren van ieder station (“de nieuwe haven”) naar het centrum van de verschillende steden. Anderzijds wordt dit dynamisch verbeeld door projecties die twaalf dagen lang iedere dag veranderen op diezelfde route van het station naar de stadskern. Deze projecties worden op verschillende dagen aangevuld met theaterlezingen en/of rollenspel. Iedere dag wordt er een stap voor- of achteruit gemaakt in de tijd. In Lelystad en Zwolle gaat de tijd voorwaarts, in Dronten en Kampen beweegt deze achteruit. In verband met het historische karakter van Zwolle en Kampen wordt daar gewerkt met tussenstappen van 50 jaar per dag. In Lelystad en Dronten wordt per dag gewerkt met een stap van 10 jaar. In alle gevallen is het jaar 2062 de datum die het meest vooruit is in de tijd. De steden per

HANZE *tijd*LIJN

provincie (Zwolle en Kampen in Overijssel, Dronten en Lelystad in Flevoland) vormen daarmee een dynamisch duo, en laten tegengestelde bewegingen in de tijd zien.

- *Zwolle en Kampen*

In Kampen wordt de tijdslijn vanaf het station gestart met de toekomst, met het jaar 2062, vijftig jaar na de opening. De billboards laten de toekomstige voorspoed zien die de lijn brengt, Kampen stoomt op in de vaart der volkeren. In de stad eindigt de statische lijn van billboards met het verleden, in het jaar 1462, de bloeitijd van het Hanzeverbond. Zo sluit de lijn naadloos aan op het decor van “Kerst in Oud-Kampen”, een kerstmarkt die ieder jaar in Kampen gehouden wordt. Het dynamische deel van het project gaat iedere dag een stap in de tijd terug. De dagen tot en met 24 december laten telkens een stap van 50 jaar terug in de tijd zien: op 13 december is het beeld 2012, op 14 december 1962, enz. tot

uiteindelijk 1462 op 24 december. Daarmee vloeit ook de tijd als vanzelf over in “Kerst in Oud-Kampen”.

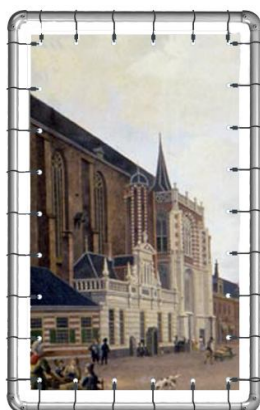
In Zwolle beginnen de billboards in 1462 en gaat de statische lijn die de route naar de stad markeert vooruit in de tijd. Deze tegengestelde beweging ten opzichte van Kampen laat de “verbinding in concurrentie” zien. Ook verbeeldt het de historische verandering tussen de twee steden: in het verleden was Kampen belangrijker dan Zwolle, maar dat is geleidelijk aan steeds meer veranderd. Zwolle volgt de “logische lijn” in de (economische) ontwikkeling, waar Kampen door de tijd telkens een stap terug moest doen. Het dynamische deel van het project gaat iedere dag een stap in de tijd vooruit, tegengesteld aan de beweging in Kampen. De dagen tot en met 24 december laten telkens een stap van 50 jaar vooruit in de tijd zien: op 13 december is het beeld 1512, op 14 december 1562, enz. tot uiteindelijk 2062 op 24 december. Op 18 december (halverwege) ontmoeten de twee elkaar in de tijd. Dit moment kan nog eens op een bijzondere wijze gemarkeerd worden.

De statische tijdslijn wordt weergegeven met behulp van op frames gespannen doeken die langs de belangrijkste route van het station naar de binnenstad staan. In Zwolle is dat een route van circa 1 kilometer. In Kampen is dat een veel langere route van circa 5 kilometer. Dat vraagt om een kleinere “dichtheid” van billboards in Kampen dan in Zwolle het geval zal zijn.

Tijdslijn Kampen:

12 december – 2062
13 december – 2012
14 december – 1962
15 december – 1912
16 december – 1862
17 december – 1812
18 december – 1762
19 december – 1712
20 december – 1662
21 december – 1612

Tijdslijn Zwolle:

12 december – 1462
13 december – 1512
14 december – 1562
15 december – 1612
16 december – 1662
17 december – 1712
18 december – 1762
19 december – 1812
20 december – 1862
21 december – 1912

HANZE *tijd*LIJN

22 december – 1562

23 december – 1512

24 december – 1462

22 december – 1962

23 december – 2012

24 december – 2062

Op een aantal punten worden de statische tijdslijnen versterkt met dynamische elementen. Enerzijds bestaan die uit video's en animaties die te zien zijn op beeldschermen, en zo de stappen van 50 jaar verbeelden en uitspelen. Deze schermen zijn zowel in de treinen terug te vinden, als op de stations en op een aantal punten in en naar de stad toe. Op deze manier wordt ook mogelijk de verbinding gemaakt met de stations in Dronten, Lelystad en Amsterdam, en met de gehele hanzeroute van Zwolle naar Amsterdam.

Op sommige dagen en lokaties op de route wordt de dynamische tijdslijn ook weergegeven in spel en/of figuratie. De aansluiting met Kerst in Oud-Kampen is eenvoudig te realiseren door gebruik te maken van de aanwezige amateurgezelschappen en figuranten, tesamen met hun kleding en rekvisieten. Een speciaal voor deze periode geschreven theaterstuk (“Hanz van Swol en het meisje met de zwavelstokjes”) kan zowel (aangepast) in de trein opgevoerd worden alsook in de steden (binnen- of buitenlokatie). Het stuk bevat een reis door de tijd, en dramatiseert de tijdslijn en de spanning tussen de oude Hanzesteden en de kansen van de nieuwe tijd. De première van dit stuk zou ofwel op 12 december plaats kunnen vinden als onderdeel van de opening voor speciale genodigden, of zou halverwege het project plaats kunnen vinden op 18 december, wanneer de twee tijdslijnen elkaar ontmoeten.

- Lelystad en Dronten

Het duoproject Lelystad-Dronten vertoont grote gelijkenissen met het duoproject van Zwolle-Kampen, behalve dat de stappen door de tijd kleiner zijn. Dit heeft te maken met de jonge geschiedenis van de beide steden, die immers pas met de drooglegging van Flevoland echt begint. Daarvoor was er de Zuyderzee (het IJsselmeer) die als route al wel een rol speelde voor de Hanzesteden Zwolle en Kampen, en voor de haven van Amsterdam.

In Lelystad wordt begonnen in 1932, het jaar van de afsluitdijk, en start van het IJsselmeer en de doorglegging van Flevoland. Vanwege de tijdstappen van telkens 10 jaar is de einddatum van de tijdslijn 2052 voor Lelystad en Dronten, in plaats van 2062 bij Zwolle en Kampen. De statische lijn van Lelystad laat het ontstaan van Flevoland en de stad van ingenieur Lely zien, oprijzend uit de zee, en uiteindelijk reikend naar de sterren vanuit een toekomstige ruimtehaven. De jonge geschiedenis van Flevoland, de verovering van nieuw land op het water wordt verbonden met de verovering van nieuw land in de ruimte. Een motief hierin zouden de verschillende vervoersvormen kunnen zijn, van de scheepvaart op de Zuyderzee, naar het transport over de weg, naar de nieuwe spoorlijn en uiteindelijk de ruimtereis. De statische lijn start bij het station van Lelystad en loopt door naar het centrum over een afstand van ongeveer 400 meter.

In Dronten wordt de statische tijdslijn vanaf het station gestart met de toekomst, met het jaar 2052, veertig jaar na de opening. In 2012 bestaat Dronten veertig jaar, dus het startbeeld is het dubbele van haar huidige bestaan. De toekomst

HANZE *tijd*LIJN

van Dronten laat haar ruimtelijke landschappen zien met nieuwe economische dragers als toerisme, ontspanning, rustpunt. De huidige economische drager (land- en tuinbouw) wordt in perspectief geplaatst met de historische drager van de Zuyderzee, de visserij. Dit thema laat zien hoe een nieuwe gemeenschap en nieuwe economie ontstaan is in het nieuwe land, en wat dat voor het toekomstig beeld van Dronten betekent.

De statische tijdlijn wordt weergegeven met behulp van op frames gespannen doeken die langs de belangrijkste route van het station naar de binnenstad staan. In Dronten is dat een route van circa 800 meter. In Lelystad is dat een veel kortere route van circa 400 meter.

Tijdlijn Dronten:

12 december – 2052
13 december – 2042
14 december – 2032
15 december – 2022
16 december – 2012
17 december – 2002
18 december – 1992
19 december – 1982
20 december – 1972
21 december – 1962
22 december – 1952
23 december – 1942
24 december – 1932

Tijdlijn Lelystad:

12 december – 1932
13 december – 1942
14 december – 1952
15 december – 1962
16 december – 1972
17 december – 1982
18 december – 1992
19 december – 2002
20 december – 2012
21 december – 2022
22 december – 2032
23 december – 2042
24 december – 2052

Het dynamische deel van het project gaat ook hier iedere dag een stap in de tijd vooruit in Lelystad, met een tegengestelde beweging in Dronten. De dagen tot en met 24 december laten telkens een stap van 10 jaar voor- of achteruit in de tijd zien, en op 18 december (halverwege) ontmoeten de twee elkaar in de tijd. Dit moment kan nog eens op een bijzondere wijze gemarkeerd worden. Op een aantal punten worden ook hier de statische tijdslijnen versterkt met dynamische elementen. Net als bij Zwolle en Kampen wordt gebruik gemaakt van video's en animaties die te zien zijn op beeldschermen, om zo de stappen van 10 jaar te verbeelden en uit te spelen. Deze schermen zijn zowel in de treinen terug te vinden, als op de stations en op een aantal punten in en naar de stad toe. Op deze manier wordt ook mogelijk de verbinding gemaakt met de stations in Zwolle, Kampen en Amsterdam. Op sommige dagen en lokaties op de route kan de dynamische tijdlijn ook hier weergegeven worden in spel en/of figuratie.

Het totale project bestaat zoals uit het bovenstaande opgemaakt kan worden uit een aantal deelprojecten. Die deelprojecten zijn hieronder nog eens weergegeven:

Deelproject 1: Statische Tijdslijn (“sporen door de tijd”)

De statische tijdslijn wordt verbeeld met behulp van op een frame gespannen doeken. Deze doeken tonen markante beelden uit verleden, heden en toekomst van de verschillende steden. Zij verbeelden de tijdsgeschiedenis en markante symbolen, geclusterd in de chronologie van 13 stappen van 50 jaar (Zwolle-Kampen) of 10 jaar (Lelystad-Dronten). De doeken zijn langs zes verschillende routes te zien:

- stadroute Zwolle – circa 1 kilometer – 39 schermen (3 doeken per cluster)
- stadroute Kampen – circa 5 kilometer – 52 schermen (4 doeken per cluster)
- stadroute Lelystad – circa 400 meter – 26 schermen (2 doeken per cluster)
- stadroute Dronten – circa 800 meter – 39 schermen (3 doeken per cluster)
- treintraject Kampen – Zwolle – circa 12 kilometer – 52 schermen (4 doeken per cluster)
- treintraject Dronten – Lelystad – circa 14 kilometer – 52 schermen (4 doeken per cluster)

De beelden op de doeken kunnen bijeengebracht worden in een speciale bundel in de vorm van één of meer:

- speciale boekuitgave(n)

De beelden kunnen geselecteerd en gemaakt worden in samenwerking met de verschillende stadsmusea, met het Historisch Centrum Overijssel en het Nieuw Land Flevoland, met kunstinstellingen en verenigingen in de steden, en de beeldende kunstopleiding van ArtEZ. De boekuitgave bevat alle getoonde beelden, die aangevuld kunnen worden met historische wetenswaardigheden, verhalen en een verhalende versie van het speciaal te schrijven stuk “Hanz van Swol en het meisje met de zwavelstokjes”. De geschiedenis en het historisch besef worden zo niet alleen in beeld weergegeven maar ook nog eens nader ingevuld met feiten, mythen en verwachtingen uit een tijdspanne van 600 jaar. Het boekje kan aan reizigers verstrekt worden bij de opening van de Hanzelijn en daarna in de winkel verkocht worden.

Deelproject 2: Dynamische Tijdslijn (“back to the future”)

Aanvullend op de statische tijdslijn die elke dag onveranderd blijft, wordt er gebruik gemaakt van beeldschermen om een dynamische tijdslijn te laten zien. Op schermen onderweg en in de trein wordt iedere dag een kort filmpje getoond met materiaal en achtergronden van het tijdperk van die dag. Iedere dag wordt er 50 jaar “versprongen” in de getoonde filmpjes van het traject Zwolle – Kampen, en 10 jaar voor het traject Dronten – Lelystad. Er zijn zeven dynamische lijnen:

- beeldschermen in Kampen
- beeldschermen in Zwolle
- beeldschermen in Lelystad
- beeldschermen in Dronten
- schermen in de trein op het traject Dronten – Lelystad
- schermen in de trein op traject Kampen – Zwolle
- schermen in de trein op de trajecten Amsterdam – Lelystad, en Dronten – Kampen

In Kampen gaat de tijd terug, van 2062 naar 1462. In Zwolle gaat de tijd juist vooruit, van 1462 naar 2062. In de trein worden alle 13 filmpjes getoond om de “reis door de tijd” zelf te vertonen. Vertrekkend vanuit Zwolle wordt vooruit gereisd naar 2062, reizend naar Zwolle wordt in de tijd terug gereisd. Op een zelfde wijze gaat de tijd in Lelystad vooruit van 1932 naar 2052, en in Dronten terug van 2052 naar 1932. Vertrekkend vanuit Lelystad wordt vooruit gereisd naar 2052, vanuit Dronten naar Lelystad wordt teruggereisd in de tijd. In de trajecten tussen Dronten en Kampen, en tussen Lelystad en Amsterdam worden zowel telkens filmpjes van beide trajecten getoond.

Als optie kan er voor gekozen worden om op één van de gebouwen in iedere stad te werken met projectie, zoals bijvoorbeeld Urbanscreen dat doet. Het oude stationsgebouw in Zwolle leent zich hier bijvoorbeeld uitstekend voor vanwege de witte kleur. Eventueel kan hiervoor ook een programma met historisch filmmateriaal en/of historische films opgezet worden in samenwerking met HCO en Nieuw Land Flevoland voor het historische materiaal en de bioscoop voor de historische films. De video's en projecties kunnen mogelijk in samenwerking met media afdelingen van één of meer van de hogescholen gemaakt worden.

Deelproject 3: Zwolle-Amsterdam-Zwolle (“retourtje randstad”)

De Hanzelijn brengt niet alleen de verbinding tot stand tussen Zwolle en Kampen, tussen Lelystad en Dronten, maar de lijn zorgt vooral voor een rechtstreekse verbinding tussen Zwolle en Amsterdam. De verbinding met Amsterdam kan gemaakt worden door een speciale expositie op Centraal station Amsterdam met werken van de “gouden eeuwen” van de steden Amsterdam en Zwolle, en de historische ontwikkeling van beide steden, in combinatie met de “hanzeverbinding” tussen de steden. Op het traject Amsterdam – Zwolle kan eventueel meer videomateriaal getoond worden, in aansluiting op wat er al vertoond wordt op het traject Kampen – Zwolle en Lelystad – Dronten.

Deelproject 4: Lokatievoorstelling ("Hanz en de zwavelstokjes")

In de 13-daagse periode van de opening wordt een speciaal ontwikkelde lokatievoorstelling opgevoerd. Indien gewenst kunnen meerdere "versies" ontwikkeld worden:

- één voor in de trein,
- één voor op de stations van Zwolle en Kampen en
- één voor in het theater, die later nog op tournee zou kunnen gaan.

De basis voor het verhaal is de "onmogelijke liefde" van Hanz van Swol voor een meisje uit Kampen dat zwavelstokjes verkoopt. Het is een sprookjesachtig geheel, verwijzend naar de kersttijd die voor de deur staat, de sfeer van Dickens en Anton Pieck uitademend. Het moet laagdrempelig en sferisch lokatietheater zijn. Eventueel kan er een opbouw zijn, waarbij de verschillende "versies" in de trein en op de stations overdag delen van de voorstelling vertonen die 's avonds in het theater te zien is. Het is daarbij ook mogelijk met twee versie te werken: een historische versie, aansluitend bij Kerst in Oud-Kampen in de Stadsgehoorzaal in Kampen, en een moderne "2062-versie" in Odeon-De Spiegel in Zwolle.

De voorstelling moet een reis door de tijd zijn, waarbij de historische voorspoed van Kampen nieuw leven ingeblazen wordt door de verbintenis met Zwolle (en Amsterdam). Dit wordt verbeeld in de romance tussen Hanz van Swol en het meisje dat zwavelstokjes verkoopt (Jans van Kampen). Beiden hebben elkaar nodig, maar worden gehinderd door rivaliteit en omstandigheden, en doordat Hanz uit de toekomst komt, en Jans uit het verleden. Met Kerst in aantocht ontstaat het verlangen naar liefde, warmte en geborgenheid, naar een blijvende, vaste relatie tussen beiden. De Hanzelijn zorgt voor een blijvende verbinding.

Bij dit project zijn theateropleidingen te betrekken, maar ook lokale amateurtoneelverenigingen. Wanneer er gewerkt wordt met muziek in de voorstelling kan dit aangevuld worden met koren en muziekverenigingen uit Zwolle en Kampen.

Deelproject 5: Lokatievoorstelling ("Sterrenschepen")

In de 13-daagse periode van de opening wordt een speciaal ontwikkelde lokatievoorstelling opgevoerd. Indien gewenst kunnen meerdere "versies" ontwikkeld worden:

- één voor in de trein,
- één voor op de stations van Dronten en Lelystad en
- één voor in het theater, die later nog op tournee zou kunnen gaan.

De basis voor het verhaal is de ontdekking van een ruimteschip bij de drooglegging van Flevoland in het gebied rond Dronten. De arbeiders uit 1932 die het schip vinden hebben geen idee wat ze ontdekt hebben, maar blijken plotseling een ruimtereis naar de toekomst te maken. Zij worstelen om weer terug te kunnen komen naar de aarde, en moeten daarvoor onder andere het spook van de recessie weten te omzeilen. De reis verloopt uiteindelijk wel terug naar Flevoland, maar zij landen op de ruimtehaven van Lelystad in 2052. Ook dit moet laagdrempelig en sferisch lokatietheater zijn, met de mogelijkheid van een opbouw, waarbij de verschillende "versies" in de trein en op de stations overdag delen van de voorstelling vertonen die 's avonds in het theater te zien is. De voorstelling is een reis door ruimte en tijd, waarbij de verschillende tijdsbeelden van de periode 1932 – 2052 te zien zijn als zij contact weten te leggen met de aarde.

Bij dit project zijn theateropleidingen te betrekken, maar ook lokale amateurtoneelverenigingen. Wanneer er gewerkt wordt met muziek in de voorstelling kan dit aangevuld worden met koren en muziekverenigingen uit Lelystad en Dronten.

Deelproject 6: Figuratie ("Kerst in Oud-Kampen")

Het project leent zich uitstekend voor mooie straatbeelden, gelegenheidsliedjes, sferische scènes, die gedurende de periode door figuranten uitgevoerd kunnen worden. Hiervoor zou gebruik gemaakt kunnen worden van leerlingen van lokale centra voor de kunsten (bijvoorbeeld de Muzerie, Ria van Diffelen, Song & Dance, etc) en van spelers van amateurverenigingen voor theater en/of muziek (bijvoorbeeld Zwols Muziektheater, of het Torenkoor Kampen). Voor de gelegenheid worden speciale scènes en liedjes geschreven en ontwikkeld.